

**SLOVENSKÁ POĽNOHOSPODÁRSKA UNIVERZITA
V NITRE
FAKULTA EURÓPSKÝCH ŠTÚDIÍ A REGIONÁLNEHO
ROZVOJA**

1127948

**ZHODNOTENIE PODMIENOK FINANČNEJ POMOCI
V OBLASTI ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA**

2010

Silvia Čermáková

**SLOVENSKÁ POĽNOHOSPODÁRSKA UNIVERZITA
V NITRE
FAKULTA EURÓPSKÝCH ŠTÚDIÍ A REGIONÁLNEHO
ROZVOJA**

**ZHODNOTENIE PODMIENOK FINANČNEJ POMOCI
V OBLASTI ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA**

Bakalárska práca

Študijný program:	Ochrana pred hospodárskymi katastrofami
Študijný odbor:	8.3.7 Občianska bezpečnosť
Školiace pracovisko:	Katedra európskych štúdií
Školiteľ:	prof. Ing. Jozef Hudák, PhD.

Nitra 2010

Silvia Čermáková

Čestné vyhlásenie

Podpísaná Silvia Čermáková vyhlasujem, že som záverečnú prácu na tému „Zhodnotenie podmienok finančnej pomoci v oblasti životného prostredia“ vypracovala samostatne s použitím uvedenej literatúry.

Som si vedomá zákonných dôsledkov v prípade, ak uvedené údaje nie sú pravdivé.

V Nitre 15. marca 2010

Silvia Čermáková

Pod'akovanie

Týmto si dovoľujem poďakovať prof. Ing. Jozefovi Hudákovi, PhD. za cenné rady a pripomienky, za odborné vedenie a pomoc pri vypracovaní bakalárskej práce.

Abstrakt v štátnom jazyku

Už v Ústave je zakotvené právo na priaznivé životné prostredie a právo na ochranu životného prostredia a kultúrneho dedičstva. So životným prostredím sa človek a vôbec celá spoločnosť dostáva do kontaktu každý deň. Práve preto by sa mala stať starostlivosť o životné prostredie jednou z priorit spoločnosti. Cieľom práce je zhodnotenie podmienok finančnej pomoci v oblasti životného prostredia so zameraním na čerpanie finančných prostriedkov z fondov Európskej únie pre sektor životného prostredia, financovanie projektov so zahraničnou pomocou, ako aj projektov financovaných z domácich zdrojov. Práca je zameraná na operačný program Životné prostredie, projekty financované z domácich zdrojov a nakoniec na projekty so zahraničnou pomocou. V rámci týchto zdrojov sú uvedené jednotlivé oblasti na ktoré sa prostriedky poskytujú, alokácie a podmienky poskytnutia finančnej pomoci. Ekonomické nástroje environmentálnej politiky umožňujú meniť výrobné metódy, no na druhej strane nezaručia dostatočné uvedomovanie si dôsledkov znečisťovania životného prostredia. Za dôležitý prostriedok ku zvyšovaniu starostlivosti o životné prostredie teda možno považovať environmentálnu výchovu a vzdelávanie. Podmienky pre financovanie projektov sú v súčasnej dobe rôznorodé a využiteľné pre mnoho oblastí ochrany a tvorby životného prostredia. Je potrebné si uvedomiť, že životné prostredie je vecou celospoločenskou a všetci ovplyvňujeme to aké je dnes a aké bude zajtra.

Kľúčové slová: životné prostredie, ochrana životného prostredia, financovanie

Abstract

There has been a right to hospitable living environment and the right to protect environment and culture inheritance enacted already in the Constitution. Human and the whole society are in contact with environment on daily basis. For that reason the society supposed to take care of living environment as the main priority. Objective of this work is to evaluate conditions of financial support in environmental field with focusing on drawing financial funds from environmental sector of European Union, projects funding by foreign investors as well as ones from domestic sources. The work is focused on operating program: Living environment, projects funded by domestic and overseas sources. There are mentioned particular parts within these sources, which kind funds will be used, allocation and condition of financial assistance. Economical tools of environmental policy make possible to change production methods, but on the second side they do not guarantee sufficient awareness of consequences for environmental deterioration. Important engine for increasing environmental care could consider environmental upbringing and education. In mean time conditions for project financing are various and usable in various fields of environmental management. There is need to realize, that the environment is all-society matter and we all affect today's and tomorrow's its.

Key words: environment, protection of environment, funding

Obsah

Obsah	6
Zoznam skratiek a značiek	7
Úvod	8
1 Prehľad o súčasnom stave riešenej problematiky	10
1.1 Vymedzenie pojmu životné prostredie	10
1.2 Vzťah životného prostredia a ekonómie	11
1.3 Environmentálna politika Slovenskej Republiky.....	12
1.3.1 Orientácia a priority štátnej environmentálnej politiky SR.....	13
1.3.2 Zásady štátnej environmentálnej politiky SR.....	15
1.3.3 Ciele štátnej environmentálnej politiky SR.....	16
1.3.4 Ekonomické nástroje štátnej environmentálnej politiky SR.....	17
2 Cieľ práce	21
3 Metodika práce	22
4 Výsledky práce	23
4.1 Súčasná situácia a charakteristika v oblasti životného prostredia v SR.....	23
4.2 Možnosti financovania v oblasti životného prostredia v SR.....	24
4.2.1 Operačný program Životné prostredie.....	24
4.2.2 Projekty financované z domácich zdrojov.....	29
4.2.3 Projekty so zahraničnou pomocou.....	31
Záver	35
Zoznam použitej literatúry	36

Zoznam skratiek a značiek

EÚ	Európska únia
OPŽP	Operačný program Životné prostredie
ERDF	Európsky fond regionálneho rozvoja
KF	Kohézny fond
NSRR	Národný strategický referenčný rámec
OSN	Organizácia spojených národov
NRSR	Národná rada Slovenskej republiky
NFP	Nenávratný finančný príspevok
EF	Environmentálny fond
MŽP SR	Ministerstvo životného prostredia SR
DBU	Deutsche Bundesstiftung Umwelt
GEF	Global Environment Facility
GEF SGP	Global Environment Facility Small Global Project

ÚVOD

Každý obyvateľ Slovenskej republiky má právo na priaznivé životné prostredie.

Avšak rovnako je každý obyvateľ aj povinný chrániť a zveľaďovať životné prostredie a kultúrne dedičstvo. Právo na ochranu životného prostredia a kultúrneho dedičstva je zakotvené už v Ústave Slovenskej republiky.

So životným prostredím sa človek a vôbec celá spoločnosť dostáva do kontaktu každý deň. Malo by byť preto samozrejmé, aby starostlivosť o zachovanie životného prostredia bola jednou z priorít občanov, spoločenských organizácií, podnikateľských subjektov, štátnych orgánov aj mimovládnych organizácií. V poslednom storočí sa stalo niekoľko významných sociálno-ekonomických a politických zmien. Viacero z nich malo negatívny vplyv na životné prostredie a na jeho zložky. V porovnaní s minulosťou je zrejmé, že v súčasnosti sa využívajú zdroje efektívnejšie a šetrnejšie. Avšak v najbližších časových horizontoch môžeme očakávať úplne vyčerpanie zásob týchto zdrojov. Starostlivosť o životné prostredie je považované za rozhodujúci nástroj zabezpečovania trvalo udržateľného rozvoja.

Aj Európska únia upozorňuje na nedostatočnú úroveň ochrany životného prostredia. Za dôvod považuje najmä skutočnosť, že podniky nenesú plnú zodpovednosť za náklady, ktoré vznikajú spoločnosti zo znečistenia. Hlavnou potrebou teda ostáva vynaložiť omnoho viac úsilia v tejto oblasti.

Je nevyhnutné preto nielen odbúravať staré environmentálne záťaž, ale riešiť aj súčasné problémy životného prostredia a eliminovať vznik ďalších. Prekážkou je však často nedostatok finančných prostriedkov, ale aj neadekvátne využívanie fondov Európskej únie. Tieto nedostatky vo financovaní v oblasti starostlivosti o životné prostredie by sa mali čiastočne kompenzovať presadzovaním trhových mechanizmov a iných ekonomických nástrojov, ktoré by mali podporiť rozvoj malého a stredného podnikania v tomto sektore a súčasne uplatniť celosvetový princíp znečisťovateľ platí.

V prípade nášho systému však stále platí, že sú poplatky za znečistenie životného prostredia ešte stále nižšie ako sú náklady na prevenciu znečisťovania. Dôsledkom toho je práve fakt, že podniky u nás nie sú dostatočne motivované vynaložiť prostriedky a úsilie na environmentálne investície.

Štát by mal v tejto oblasti preto vytvárať a vylepšovať finančné a organizačné podmienky. Uplatňovaním ekonomických nástrojov sa dosiahne cieľ za menšie náklady

a súčasne sa považujú za zdroj príjmov za znečistenie prostredia. Zavedenie práve využívania ekonomických nástrojov ako dodatku k regulačnému systému prináša efektívnejšie dosiahnutie environmentálnych cieľov.

1 PREHLAD O SÚČASNOM STAVE RIEŠENIA PROBLEMATIKY

1.1 Vymedzenie pojmu životné prostredie

Z pohľadu nórskeho profesora **Wika** (1967) je životné prostredie tá časť sveta, s ktorou je človek vo vzájomnom pôsobení, teda ktorú používa, ovplyvňuje ju a ktorej sa prispôsobuje. Táto definícia vznikla na konferencii UNESCO Helsinky 1967.

O tri roky neskôr **Európska hospodárska komisia** (1970) OSN definovala životné prostredie ako súhrn vecí, podmienok a vplyvov obklopujúcich každý živý organizmus, ktorý pôsobí na jeho fyzický rozvoj.

Podľa **Mišunovej a kol.** (1995) je životné prostredie súhrn prírodných, umelých a sociálnych podmienok obklopujúcich človeka, ktoré sú atribútmi blahobytu jednotlivca a celej spoločnosti, a ktoré sú zároveň ľudskou činnosťou ovplyvňované a pretvárané.

Ako uvádza **Zapletal** (2005) životné prostredie je prierezová problematika, o ktorú sa stará Ministerstvo životného prostredia podľa svojich možností. Štát má určujúcu úlohu v starostlivosti o životné prostredie spoločnosti. Štát vytyčuje jej hlavné smery a reguluje ich. Štát upravuje veci spoločenské.

Podľa slovenského ekológa **Lisického** (1992) je životné prostredie také prostredie v ktorom je a vyvíja sa život, a ide teda o vnútorné prostredie. Jedná sa o prostredie v ktorom žije nejaký organizmus.

Ďalšia definícia **Košičiarovej** (1995) predstavuje životné prostredie ako komplex zložiek, ktorý pozostáva z prírodných zložiek aj zo zložiek umelo vytvorených človekom.

Medzi definície životného prostredia môžeme zaradiť aj pohľad **Míchala** (1991), že životné prostredie je analogicky ako u iných živočíchov všetko to, čo obklopuje človeka a teda môže na neho pôsobiť. Jedná sa o jeho existenčné podmienky, čiže sociálne, ekonomické a prírodné podmienky.

Z právneho hľadiska náš **zákon č. 17/1992 Zb. o životnom prostredí** definuje životné prostredie ako všetko, čo vytvára prirodzené podmienky existencie organizmov vrátane človeka a je predpokladom ich ďalšieho vývoja. Jeho zložkami sú ovzdušie, voda, horniny, pôda, organizmy.

1.2 Vzťah životného prostredia a ekonómie

Životné prostredie je s ekonómiou úzko späté. Ekonomický rast ohrozuje najmä tie časti prírody, ktoré sú zaťažené nadmerným znečistením, a ktorých samoregulačné systémy už nestačia toto znečistenie eliminovať, pričom dochádza k ich devastácii. Tempo rastu sa znižuje najmä tým, že nadmerné využívanie zdrojov vedie k jeho poškodzovaniu, čo má negatívny vplyv, sociálno-ekonomické dopady a tieto sprostredkovane alebo priamo vyvolávajú dodatočné náklady.

Životné prostredie navyše plní niekoľko funkcií pre ekonomický systém. Z ekonomického hľadiska by sme ich mohli zhrnúť do piatich hlavných funkcií. V **prvej funkcii** môžeme definovať životné prostredie ako zabezpečenie života, pretože poskytuje biologickú, chemickú ale aj fyzikálnu podstatu, ktorá umožňuje existenciu života. **Druhou funkciou** životného prostredia pre ekonomický systém je jeho schopnosť vystupovať ako zásobáreň prírodných zdrojov. Zdroje môžu byť obnoviteľné, ktoré sa po určitom čase obnovujú. Na druhej strane poznáme aj zdroje neobnoviteľné, ktoré sa nedokážu obnoviť ani v budúcnosti. Tieto prírodné zdroje poskytujú suroviny a energiu potrebnú pre priemyselnú výrobu a domácnosti. **Tretia funkcia** prezentuje životné prostredie ako médium na odvádzanie škodlivých látok. To znamená, že je možné uložiť veľké množstvo odpadu, no len do času kedy nedôjde k narušeniu schopnosti samočistenia sa od týchto škodlivých látok. **Štvrtá funkcia** je spojená so základnou zložkou životného prostredia, čiže pôdou. Pôda nám poskytuje možnosť poľnohospodárskej výroby, ale tiež poskytuje základy pre budovanie obytných domov, rekreačných objektov a ostatných nehnuteľných stavieb. A v neposlednom rade plní životné prostredie **funkciu piatu**, ktorá je spojená s poskytovaním služieb v oblasti cestovného ruchu, nakoľko poskytuje rôzne formy oddychu. (Romančíková, 1997)

Podľa definície Zapletala (2005) je **environmentálna ekonómia** súbor poznatkov o strete záujmov spoločnosti reprezentovanej hospodárskymi korporáciami a záujmov človeka, ľudí a spoločnosti v oblasti životného prostredia človeka.

Environmentálny trh vytvára trh tovarov a služieb, ktoré súvisia s tvorbou a ochranou životného prostredia. Aj tu vystupuje ponuka a dopyt, ktorý vytvára predovšetkým štát, podniky, obce, ale aj samotný občania. Ich snahou je zabezpečiť environmentálnu nenáročnosť vo výrobe, inováciu technológií a zvýšiť neškodnosť tovarov a služieb v súlade s environmentálnou politikou štátu. Dopyt po envirotovaroch predstavuje dopyt po tovaroch

a službách, ktoré sú zväčša nadštandardnej kvality. Nejde teda spravidla o masovú priemyselnú výrobu.

Subjektmi tohto trhu sú spotrebitelia, organizácie, štátne orgány, ktoré predstavujú dopyt po tovaroch a službách, ktoré nemajú negatívny vplyv na životné prostredie. Vystupujú tu však aj dovozcovia a vývozcovia, čiže producenti tovarov a služieb. (Zapletal, 2005)

1.3 Environmentálna politika Slovenskej republiky

Vznik environmentálnej politiky Slovenskej republiky môžeme priamo spojiť s konferenciou OSN o životnom prostredí a rozvoji, ktorá sa konala v roku 1992 v Rio de Janeiro.

Ako uvádza Ministerstvo životného prostredia (1993) Stratégia štátnej environmentálnej politiky SR bola vypracovaná v roku 1993 na základe uznesenia vlád SR č.718/1992. Vychádza z princípu trvalo udržateľného rozvoja, pre jej spracovanie bolo potrebné zhodnotiť súčasnú environmentálnu situáciu v Slovenskej republike a vo svete, čiže určité vonkajšie a vnútorné podmienky.

Pod **vnútornými podmienkami** rozumieme celkový zhoršený stav životného prostredia Slovenskej republiky a jeho nepriaznivý vplyv na vek a zdravie. Tento stav je zapríčinený rozsiahlym znečisťovaním jednotlivých zložiek prírody a vnášaním cudzorodých látok do potravinového reťazca. Medzi ďalšie príčiny patrí dlhodobé a pretrvávajúce nešetrné využívanie prírodných zdrojov a hromadenie nevyužitých odpadov, ako aj neracionálne zásahy do prostredia a jeho ekosystémov.

Ako **vonkajšie podmienky** sa chápal stav životného prostredia v Európe aj v celosvetovom meradle, rozvoj starostlivosti o životné prostredie v jednotlivých krajinách a to na úrovni európskych a svetových integračných zoskupení, predovšetkým OSN a EÚ.

Ako sme už spomenuli, tak Stratégia environmentálnej politiky SR sa opiera najmä o dokumenty Konferencie OSN o životnom prostredí a rozvoji z roku 1992, a to predovšetkým o Agendu 21. Opiera sa tiež o Environmentálny akčný program pre Strednú a Východnú Európu (Luzern, 1993) a Stratégiu trvalo udržateľného rozvoja. Slovenskej republike, ktorá pristúpila k medzinárodným dohovorom, ako aj k dohodám širšieho zamerania vyplynuli záväzky, ktoré Stratégia plne rešpektuje. Príkladom je Listina

základných práv a slobôd (čl. 35) alebo čl. 81 Európska dohoda o pridružení SR k Európskej únii. (Ministerstvo životného prostredia, 1993)

1.3.1 Orientácia a priority štátnej environmentálnej politiky SR

Podľa Ministerstva životného prostredia (1993) environmentálnu politiku je potrebné zamerať na predchádzanie vzniku hlavných príčin, odstraňovanie súčasných problémov a s nimi súvisiacich negatívnych dopadov na životné prostredie, teda hlavne na:

- reštrukturalizáciu podnikov, ktoré majú energeticky a surovinovo náročnú výrobu a tiež na zmenu výrobných programov podnikov vyznačujúcich sa výraznou environmentálnou zadlženosťou, čiastočnou alebo úplnou platobnou neschopnosťou, prípadne smerujúce k likvidácii,
- vytváranie podmienok pre podniky, ktoré uplatňujú environmentálne vyhovujúcu výrobu, majú vysoký podiel spracovania a finalizácie a výraznejšie zhodnotenie práce,
- v komunálnej sfére a aj u prosperujúcich podnikov vytvorenie podmienok na zníženie produkcie odpadov, ich spracúvanie a zneškodňovanie, ako aj úsporu energie a surovín, a zníženie negatívnych vplyvov na životné prostredie,
- rozvoj výroby a služieb, ktoré sa zameriavajú na starostlivosť o životné prostredie, a prostredníctvom malých a stredných podnikateľských subjektov sa podieľať na jej zvyšovaní,
- napojenie sa na nové svetové zdroje surovín a energie, vytvoriť opatrenia na ich úsporu a na budovanie zariadení na výrobu elektrickej energie z vyhovujúcejších zdrojov,
- v oblasti dopravy zníženie jej negatívnych vplyvov, zmodernizovanie dopravy a odľahčenie niektorých komunikácií,
- riešenie problémov životného prostredia regiónov, ktoré sa vyznačujú zaostalosťou a nezamestnanosťou, zastavenie devastačných procesov,
- zavádzanie energeticky a surovinovo nenáročných spotrebičov, v súvislosti s touto oblasťou recyklovať obaly, označovanie environmentálnej vhodnosti, zaviesť ako povinnosť označovanie škodlivosti výrobkov a uhrádzanie nákladov s ich likvidáciou, pričom tieto náklady by nemal znášať spotrebiteľ,

-
- zavedenie environmentálnej bezpečnosti a environmentálnej starostlivosti uplatňovaním zvýšenej ochrany a racionálneho využívania prírodných zdrojov a kontroly používania zdraviu škodlivých látok, ktoré najviac negatívne vplyvajú na vek a zdravie ľudí,
 - dotvorenie systému právnych, ekonomických nástrojov a organizačných štruktúr, ktoré by prispeli k zlepšeniu stavu životného prostredia a súčasne predchádzali zásahom do životného prostredia nevhodného charakteru,
 - zvýšiť environmentálne povedomie obyvateľstva prostredníctvom formálnej i neformálnej environmentálnej výchovy a vzdelávania,
 - zaviesť územné plánovanie ako základný nástroj ochrany a tvorby životného prostredia,
 - postupné zastavenie environmentálne nebezpečných stavieb a zabezpečiť stavebný poriadok v záujme environmentálnej bezpečnosti,
 - dotvorenie sústavy čistiarní odpadových vôd, kanalizačných sietí a tiež zariadení zachytávajúcich emisie vo výrobnjej a komunálnej sfére a to z finančných zdrojov regiónov, podnikov a fondov, pričom podpora štátu je možná len v prípade, ak hrozí havarijný stav,
 - v 16-tich oblastiach, ktoré vykazujú deficit vody zabezpečenie dostatku pitnej a technickej vody, odstránenie a eliminovanie hlavných znečisťovateľov vôd,
 - revitalizácia mestskej a vidieckej krajiny, vo väčšej miere v oblastiach, kde už boli eliminované zdroje a faktory poškodzujúce životné prostredie.

Prioritne sa dostáva väčšej pozornosti aktivitám, pri ktorých je možné dosiahnuť čo najväčší a najrýchlejší efekt v zlepšení stavu životného prostredia a znížení jeho negatívneho dopadu na zdravie obyvateľstva, ostatné organizmy, rozvoj a globálnu environmentálnu bezpečnosť. Na základe tohto kritéria sa environmentálna politika zameriava predovšetkým na odstránenie príčin znečisťovania ovzdušia, pôdy a vôd. (Ministerstvo životného prostredia, 1993)

Stratégiu teda určujú nasledovné priority environmentálnej politiky:

- ochrana ovzdušia pred znečisťujúcimi látkami a celosvetová environmentálna bezpečnosť,
- zabezpečenie dostatku pitnej vody a zníženie znečistenia ostatných vôd pod prípustnú mieru,

-
- ochrana pôdy pred degradáciou, zabezpečenie výrobkov a potravín bez závad,
 - minimalizácia vzniku, využívanie a správne zneškodňovanie odpadov,
 - zachovanie biologickej rozmanitosti, ochrana a racionálne využívanie prírodných zdrojov.

Priority environmentálnej politiky SR sú porovnateľné s prioritami environmentálnych politík ostatných krajín, to najmä v Maďarsku a Poľsku. (Ministerstvo životného prostredia, 1993)

1.3.2 Zásady štátnej environmentálnej politiky SR

Základom pre environmentálnu výchovu by malo byť v princípe 10 zásad štátnej environmentálnej politiky. Tie by mali napomôcť dosiahnuť ciele, ktoré Stratégia formuluje a to či už krátkodobé, strednodobé alebo dlhodobé. (Ministerstvo životného prostredia, 1993)

- Uprednostňovať prevenciu pred nápravami už spôsobených škôd, čo znamená prenesenie ťažiska z odstraňovania následkov na odstraňovanie príčin poškodzovania životného prostredia. Pre takúto zásadu sa vyžaduje zmena prístupov vo všetkých odvetviach a zaužívaného spôsobu života spoločnosti.
- Presadzovanie štátnej environmentálnej politiky vo všetkých sférach hospodárstva ako aj v terciálnej sfére. Zavedenie starostlivosti o životné prostredie ako súčasť koncepcií, postupov, plánov a rozhodnutí.
- Uvedomenie si a chápanie spojitosti medzi životným prostredím a ekonomikou, chápanie riešenia problémov environmentálnych ako problémov ekonomických.
- Považovanie životného prostredia za prejav súčasnosti, uvedomenie si zodpovednosti voči budúcim generáciám, neprenášanie zodpovednosti za nepriaznivý stav životného prostredia len na predchádzajúce generácie.
- Riešenie problémov životného prostredia komplexne pri systémovom odstraňovaní pôsobenia vzniknutých, ako aj vznikajúcich znečisťujúcich látok a ostatných negatívnych faktorov.
- Prenesenie výdavkov spojených s odstraňovaním znečistenia alebo poškodenia životného prostredia jeho znečisťovateľom.
- Pri zásahoch do životného prostredia posudzovať možné riziko vplyvov a dopadov na životné prostredie, zdravie obyvateľstva a krajinu. Dbieť na neoceniteľnosť a nenahraditeľnosť prírodných zdrojov, na ich racionálne využívanie.

-
- Presadzovanie starostlivosti o životné prostredie ako jednu zo základných podmienok zastavenia nepriaznivého vývoja zdravotného stavu obyvateľstva.
 - Zavedenie prístupu k lesom ako k hlavnému ekostabilizačnému faktoru v krajine a k pôde ako zložke životného prostredia, podmieňujúcej biologickú rozmanitosť, výživu a existenciu života. Zdôrazniť prednosť ochrany kvality pôdy a lesa pred ochranou výmery pôdneho fondu.
 - Uplatnenie úcty k životu, ku všetkým jeho formám a rovnako aj ku všetkým prírodným a kultúrnym hodnotám. Chápanie nadradenosti verejného práva nad vlastníckym právom. (Ministerstvo životného prostredia, 1993)

1.3.3 Ciele štátnej environmentálnej politiky SR

Orientácia Stratégie štátnej environmentálnej politiky bola základom pre vytvorenie 70 krátkodobých cieľov do roku 1996, ako aj 59 strednodobých cieľov v rokoch 2000 – 2010, a 33 dlhodobých cieľov do roku 2030 a dlhšie.

Celkovo týchto 162 cieľov Stratégie môžeme rozdeliť do 4 blokov:

- I. blok – environmentálna bezpečnosť v oblasti ochrany ovzdušia, vôd, v jadrovej oblasti a v odpadovom hospodárstve,
- II. blok – environmentálna politika v oblasti ochrany prírody a krajiny, racionálne využívanie horninového prostredia, pôdy a lesov,
- III. blok – environmentálna politika v ekonomike,
- IV. blok – environmentálna výchova a vzdelávanie, verejná informovanosť, riadenie starostlivosti o životné prostredie. (Ministerstvo životného prostredia, 1993)

Z pohľadu Ministerstva životného prostredia (1993) sa **krátkodobé ciele** preferujú ako nástroj na vytvorenie a zavedenie systémov a opatrení, ktoré umožňujú realizáciu strednodobých cieľov. Prioritne sa medzi krátkodobé ciele zaraďujú riešenia problémov, ktoré majú výrazne negatívny vplyv na stav životného prostredia, zdravie alebo život ľudí a preto ich treba neodkladne riešiť.

Strednodobé ciele sa zameriavajú na spomalenie degradačných procesov, odstránenie negatívneho vplyvu poškodeného životného prostredia na zdravie ľudí. Orientujú sa tiež na

činnosti, ktoré by odvrátili zvyšujúcu sa záťaž poškodeného životného prostredia oproti súčasnému stavu.

Dlhodobé ciele smerujú k dosiahnutiu trvalo udržateľného rozvoja. Týkajú sa predovšetkým zásadných pozitívnych zmien v globálnom životnom prostredí.

Súčasne môžeme z dôvodu prehľadnosti a možnosti zvýšenej kontroly začleniť ciele do 10-tich sektorov (Ministerstvo životného prostredia, 1993):

Sektor A – Ochrana ovzdušia a ozónovej vrstvy

Sektor B – Ochrana a racionálne využívanie vôd

Sektor C – Odpadové hospodárstvo

Sektor D – Rizikové faktory a jadrová bezpečnosť

Sektor E – Ochrana prírody a krajiny

Sektor F – Ochrana a racionálne využívanie nerastných surovín, pôdy a lesa

Sektor G – Ekonomika životného prostredia

Sektor H – Environmentálne informácie a monitoring

Sektor I – Environmentálna výchova, vzdelávanie a propagácia

Sektor J – Organizácia a riadenie starostlivosti o životné prostredie

1.3.4 Ekonomické nástroje environmentálnej politiky v SR

Hlavným zámerom environmentálnej politiky je vstúpiť do výrobných a spotrebných rozhodnutí podnikateľskej sféry a spotrebiteľov s cieľom dosiahnuť zmeny v správaní týchto subjektov poškodzujúcich životné prostredie.

Ekonomické nástroje sú chápané ako súčasť komplexu nástrojov riadenia hospodárstva. Je možné ich štruktúrovať z viacerých hľadísk. Za najjednoduchšie usporiadanie sa považuje to, akým spôsobom daný nástroj zasahuje do hospodárskeho mechanizmu a jeho fungovania. Výber a použitie jednotlivých nástrojov vychádza z cieľov Štátnej environmentálnej politiky SR. (Romančíková, 1997)

Z právneho hľadiska vymedzuje ekonomické nástroje starostlivosti o životné prostredie zákon č. 17/1992 Z. z. o životnom prostredí a to v § 31. Tu sa ustanovuje, že za znečistenie životného prostredia a jeho zložiek, ako aj za hospodárske využívanie prírodných zdrojov

platia právnické a fyzické osoby dane, poplatky, odvody a iné platby, ak tak stanovujú osobitné predpisy.

Naopak § 32 ustanovuje, kedy môžu byť právnické a fyzické osoby za ochranu životného prostredia alebo využívanie prírodných zdrojov, ktoré sú v súlade s princípom trvalo udržateľného rozvoja, zvýhodnené rôznymi úpravami daní a odvodov alebo poskytnutím úverov a dotácií.

Ekonomické nástroje by sa nemali zamieňať so sankčnými nástrojmi, ktorými sú napríklad pokuty, ktoré popisuje zákon č. 17/1992 Z. z. o životnom prostredí v paragrafe 28. Tie ukladajú orgány pre životné prostredie za poškodzovanie životného prostredia a za porušovanie povinností. Pokuty majú represívny charakter a predstavujú teda finančný postih subjektov práva životného prostredia za ich protiprávne správanie.

Ekonomické nástroje starostlivosti o životné prostredie používané v Slovenskej republike môžeme v súlade s právnymi predpismi rozdeliť nasledovne:

- dane
- poplatky
- odplaty
- odvody
- úhrady

Ekonomické nástroje uplatňované v odvetví vodného hospodárstva – odplaty vo vodnom hospodárstve upravuje zákon č. 138/1973 Z. z. o vodách, kde odplaty predstavujú určitý príspevok užívateľov vôd na úhradu nákladov spojených so správou vodných tokov a vodohospodárskych diel. Odplaty sledujú teda hľadisko efektívneho využívania vodných zdrojov a ochranu povrchových a podzemných vôd pred znečistením odpadovými vodami. Vo vodnom hospodárstve sa uplatňujú tieto druhy odplát:

- odplaty za odber vody z vodných tokov
- odplaty za odbery podzemnej vody
- odplaty za vypúšťanie odpadových vôd do vôd povrchových

Odplaty vo vodnom hospodárstve obsahujú aj vodné, čiže dodávanie vody z verejných vodovodov, ktoré vyberá správca verejného vodovodu, a stočné, teda odvádzanie odpadových vôd verejnými kanalizáciami. V oblasti vodného hospodárstva poznáme teda odplaty za odber

vody z vodných tokov, odplaty za odber podzemnej vody, odplaty za vypúšťanie odpadových vôd do povrchových vôd, odplaty za odber z verejných vodovodov a za vypúšťanie odpadovej vody do verejnej kanalizácie – vodné a stočné. (Romančíková, 1997)

Ekonomické nástroje uplatňované v odpadovom hospodárstve – poplatky za uloženie odpadov upravuje zákon č. 17/2004 Z. z. o poplatkoch za uloženie odpadov. Zámerom zákona je zníženie množstva nevyužitých odpadov, budovanie a prevádzkovanie len skládok technicky vyhovujúcich na ich uloženie a naplniť zásadu znečisťovateľ platí.

V oblasti odpadového hospodárstva teda poznáme:

- poplatok za uloženie odpadu na skládke
- poplatok za uloženie odpadu na odkalisko
- príspevok výrobcu a dovozcu do Recyklačného fondu
- miestny poplatok za zber, prepravu a zneškodňovanie komunálneho odpadu a drobných stavebných odpadov (Romančíková, 1997)

Ekonomické nástroje uplatňované pri ochrane ovzdušia – v tejto oblasti platí zákon č. 401/1998 Z. z. o poplatkoch za znečisťovanie ovzdušia. Poplatky za znečisťovanie ovzdušia by mali zohľadňovať niekoľko princípov. V prvom rade znečisťovatelia by mali byť stimulovaní k tomu, aby uplatňovali v širšej miere technológie, ktoré by boli environmentálne úsporné. Sadzby znečisťujúcich látok by sa mali stanoviť s rešpektovaním princípu relatívnej škodlivosti, cieľovú veličinu poplatku časovo rozložiť na dlhšie obdobie so zámerom, aby nárast poplatkov nezaťažoval prevádzkovateľov. A ako uvádza Romančíková (1997) v neposlednej rade postihovať nadlimitné znečisťovanie.

V oblasti ochrany ovzdušia máme nasledujúce ekonomické nástroje:

- poplatok za znečisťovanie ovzdušia – veľké a stredné zdroje znečisťovania
- poplatok za znečisťovanie ovzdušia – malé zdroje znečisťovania
- poplatok za nakladanie s látkami a výrobkami poškodzujúcimi ozónovú vrstvu Zeme
- stanovenie emisných kvót oxidu siričitého, ktoré môžu byť obchodovateľné

Ekonomické nástroje ochrany poľnohospodárskeho pôdneho fondu – základné sadzby odvodov za trvalé a dočasné odňatie poľnohospodárskej pôdy sú upravené v sadzobníku základných odvodov. Zvýšenie tejto základnej sadzby môže nastať za odňatie pôdy o 100% v prípade chmelníc, viníc, ovocných sádov. Tiež v prípade poľnohospodárskych

pôd, na ktorých sú vybudované zariadenia na účely závlah, odvodnení a skleníkových hospodárstiev. Rovnako môže nastať zvýšenie pri poľnohospodárskych pôdach zaradených podľa kódu bonitovanej pôdno-ekologickej jednotky, ak sa na nich zriadi osobitná skládka odpadu. Odvody za odňatie poľnohospodárskej pôdy z poľnohospodárskeho pôdneho fondu upravuje nariadenie vlády č. 152/1996 Z. z. o základných sadzbách odvodov za odňatie poľnohospodárskej pôdy z poľnohospodárskeho pôdneho fondu. (Romančíková, 1997)

Ekonomické nástroje uplatňované v lesnom hospodárstve – tieto nástroje upravuje nariadenie vlády č. 1/1994 Z. z. o sadzbách odvodov za vyňatie lesných pozemkov z lesného pôdneho fondu. Cieľom tohto nástroja je chrániť lesné pozemky s ich produkčnými, ale environmentálnymi funkciami pred znižovaním ich výmery. Tieto odvody sa využívajú ako zdroj pre financovanie lesov, na ich zachovanie a zveľaďovanie, nakoľko tvoria príjem Štátneho fondu zveľaďovania lesa SR.

Ekonomické nástroje ochrany nerastného bohatstva – úhrady za dobývací priestor, vydobyté nerasty a úhrady za uskladňovanie plynov alebo kvapalín upravuje nariadenie vlády č. 50/2002 Z. z.. Úhradu platia fyzické a právnické osoby, ktoré vlastnia oprávnenie na dobývanie ložiska.

2 CIEĽ PRÁCE

Cieľom práce je zhodnotenie podmienok finančnej pomoci v oblasti životného prostredia so zameraním na čerpanie finančných prostriedkov z fondov Európskej únie pre sektor životného prostredia, financovanie projektov so zahraničnou pomocou, ako aj projektov financovaných z domácich zdrojov.

Na dosiahnutie cieľa sa zameriavame na nasledovné oblasti v rámci finančnej pomoci:

- jednotlivé zdroje financovania
- oblasti na ktoré je možno poskytnúť a použiť finančnú pomoc v rámci životného prostredia
- prehľad jednotlivých alokácií z konkrétnych zdrojov
- charakteristika žiadateľa o finančnú pomoc
- podmienky a náležitosti poskytnutia finančnej pomoci
- spôsoby financovania a spolufinancovania
- stav implementácie
- stav prijatých, schválených a neschválených žiadostí v jednotlivých oblastiach
- dôvody neschválenia alebo vylúčenia žiadostí

3 METODIKA PRÁCE

Objektom bakalárskej práce sú podmienky finančnej pomoci v oblasti životného prostredia so zameraním na čerpanie finančných prostriedkov z fondov Európskej únie pre sektor životného prostredia, financovanie projektov so zahraničnou pomocou, ako aj projektov financovaných z domácich zdrojov.

Konkrétne sa budeme zaoberať týmito zdrojmi finančnej pomoci:

- operačný program Životné prostredie
- projekty financované z domácich zdrojov
- projekty financované so zahraničnou pomocou

Získané materiály a údaje, ako aj poznatky z uvedenej problematiky spracujeme vo výsledkoch práce. V tejto časti uvedieme tiež analýzy a vyhodnotenia.

Metódu analýzy použijeme:

- rozdelenie finančnej alokácie v rámci OPŽP v prioritnej osi 2 na regionálnej úrovni
- uvedenie prehľadu čerpania prostriedkov z celkovej alokácie OPŽP v rámci prioritnej osi 2

Metódu porovnávania použijeme:

- na porovnanie výšky dotácií v roku 2009 v jednotlivých oblastiach z prostriedkov Environmentálneho fondu
- na porovnanie výšky poskytnutých dotácií v rokoch 2004 – 2007 v rámci Zelených projektov
- na porovnanie schválených projektov od roku 2005 v rámci DBU na medzinárodnej úrovni
- na porovnanie podaných a schválených žiadostí v rámci programu LIFE+ v rokoch 2007 a 2008

4 VÝSLEDKY PRÁCE

4.1 Súčasná situácia a charakteristika v oblasti životného prostredia SR

V oblasti životného prostredia Slovenskej republiky je niekoľko problémov, ktoré sú predmetom zvýšenej pozornosti. Preto je potrebné zlepšiť ich súčasný stav, ale hlavne zmenšiť rozdiely medzi ostatnými vyspelými krajinami Európskej únie. Medzi hlavné problémy môžeme zaradiť odvádzanie a čistenie odpadových vôd verejnou kanalizáciou, rovnako aj vysoký podiel skleníkových plynov na obyvateľa.

Špecifickým problémom SR je **ohrozenie povodňami**. Územie Slovenska je každoročne postihované rozsiahlymi povodňami. Povodne na Slovensku popisuje zákon č. 666/2004 Z. z. o ochrane pred povodňami. Ten definuje povodeň ako :

- prechodné výrazné zvýšenie hladiny vodného toku, pri ktorom bezprostredne hrozí vyliatie vody z koryta vodného toku alebo sa voda z koryta vodného toku už vylieva,
- stav, pri ktorom je dočasne zamedzený prirodzený odtok vody zo zrážok do recipienta a dochádza k zaplaveniu územia vnútornými vodami,
- stav, pri ktorom z dôvodu odchodu ľadov, vzniku ľadových zátarás, ľadovej zápchy a iných prekážok v koryte vodného toku hrozí vyliatie vody z koryta vodného toku alebo sa voda z koryta vodného toku už vylieva,
- stav, pri ktorom z dôvodu extrémnej zrážkovej činnosti dochádza k zaplavovaniu územia,
- stav, pri ktorom z dôvodu poruchy alebo havárie vodnej stavby hrozí vyliatie vody z koryta vodného toku alebo sa voda z koryta vodného toku vylieva.

Vo všeobecnosti môžeme z časového hľadiska rozdeliť povodne na Slovensku na jarné a letné, pričom jarné sú zapríčinené náhlým oteplením s rýchlym topením snehu, väčšinou spojené s relatívne teplým dažďom. Naopak letné sú vyvolané intenzívnymi krátkymi lokálnymi zrážkami.

Škody, ktoré spôsobili povodne za posledné desaťročie dosiahli viac ako 17 mld. Sk, bolo postihnutých viac ako 2680 obcí a miest. Zaplavené bolo územie s rozlohou viac ako 331 tisíc hektárov. Náklady na záchranné a zabezpečovacie práce predstavovali v rokoch 1996 – 2005 spolu čiastku približne 1, 02 mld. Sk. Celkové škody na majetku občanov, obcí, štátu,

ale aj poľnohospodárstve a vodnom hospodárstve dosiahli 16,16 mld. Sk. Vláda preto prijala v roku 2000 Program protipovodňovej ochrany SR do roku 2010. Tento program bol aktualizovaný už v roku 2003 po povodniach v roku 2002. Celkový objem nákladov bol odhadovaný spolu približne na 20,9 mld. Sk. Program sa však plnil len vo veľmi obmedzenej miere, nakoľko už v roku 2005 zaostávalo plnenie programu o takmer 7,8 mld. Sk vrátane škôd spôsobených povodňami. Peniaze sa vyčlenili zo štátneho rozpočtu až v roku 2008 a to presnejšie 1,6 mld. Sk. Prioritou programu je ochrana územia s najväčšou koncentráciou obyvateľstva a území s významným hospodárskym potenciálom ako je Bratislava, Banská Bystrica alebo Košice.

4.2 Možnosti financovania projektov v oblasti životného prostredia

- operačný program Životné prostredie
- projekty financované z domácich zdrojov
- projekty so zahraničnou pomocou

4.2.1 Operačný program Životné prostredie

Operačný program Životné prostredie predstavuje programový dokument Slovenskej republiky pre čerpanie pomoci z fondov Európskej únie pre sektor životného prostredia. Tento program je financovaný z Európskeho fondu regionálneho rozvoja a Kohézneho fondu. Cieľom programu je zlepšenie životného prostredia a racionálne využívanie zdrojov prostredníctvom dobudovania a skvalitnenia environmentálnej infraštruktúry SR. Hlavným zámerom je posilnenie environmentálnej zložky trvalo udržateľného rozvoja.

Slovenská republika má možnosť využívať zdroje z fondov EÚ v priebehu celého programového obdobia 2007 – 2013 a to na základe Národného strategického referenčného rámca. Riadiacim orgánom pre operačný program Životné prostredie je Ministerstvo životného prostredia SR. Národný strategický referenčný rámec je východiskom finančnej alokácie z ERDF a KF na operačný program Životné prostredie. Celkové prostriedky zo štrukturálnych fondov pre Slovenskú republiku sú teda predurčeným spôsobom prerozdelené medzi jednotlivé operačné programy. Výška finančnej alokácie zodpovedá finančnej náročnosti aktivít plánovaných na realizáciu v jednotlivých prioritných osiach. Tieto zdroje

plynúce z OPŽP nebudú dostačujúce na úplné vyriešenie problémov v oblasti životného prostredia. Bude potrebné teda zabezpečiť aj iné finančné zdroje.

Tab. 1: Rozdelenie OPŽP do jednotlivých prioritných osí so zdrojmi financovania

Názov prioritnej osi OP ŽP	Zdroj financovania
Prioritná os 1 Integrovaná ochrana a racionálne využívanie vôd	Kohézny fond
Prioritná os 2 Ochrana pred povodňami	Kohézny fond
Prioritná os 3 Ochrana ovzdušia a minimalizácia nepriaznivých vplyvov zmeny klímy	Európsky fond regionálneho rozvoja
Prioritná os 4 Odpadové hospodárstvo	Kohézny fond
Prioritná os 5 Ochrana a regenerácia prírodného prostredia a krajiny	Európsky fond regionálneho rozvoja
Prioritná os 6 Technická pomoc	Kohézny fond

Zdroj: OPŽP, dostupné na internete <<http://www.opzp.sk/na-stiahnutie/new10/03aOPZP.pdf>>

Povodne rieši prioritná os 2 Ochrana pre povodňami, v ktorej boli zverejnené výzvy:

- Preventívne opatrenia na ochranu pred povodňami
- Vybudovanie povodňového varovného a predpovedného systému

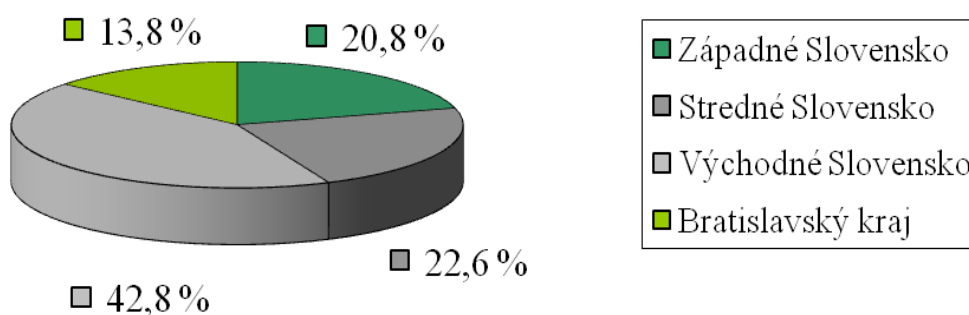
Aktivity tejto prioritnej osi sa uskutočňujú v kontexte integrovaného manažmentu povodí a smerujú ku komplexnej ochrane územia pred povodňami.

Tab. 2: Rozdelenie finančnej alokácie v prioritnej osi 2, uvádzané v Eur

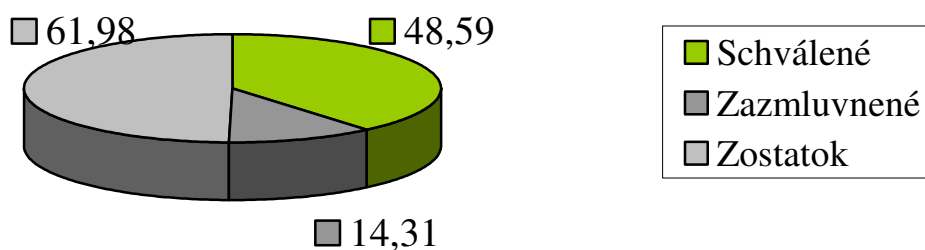
	Celkom	Z toho	
		KF	Štátny rozpočet
Prioritná os 2	141 176 471	120 000 000	21 176 471

Zdroj: Správa o stave životného prostredia Slovenskej republiky v roku 2008, dostupné na internete <http://enviroportal.sk/pdf/spravy_zp/2008-sk/9_Medzinarodna.pdf>

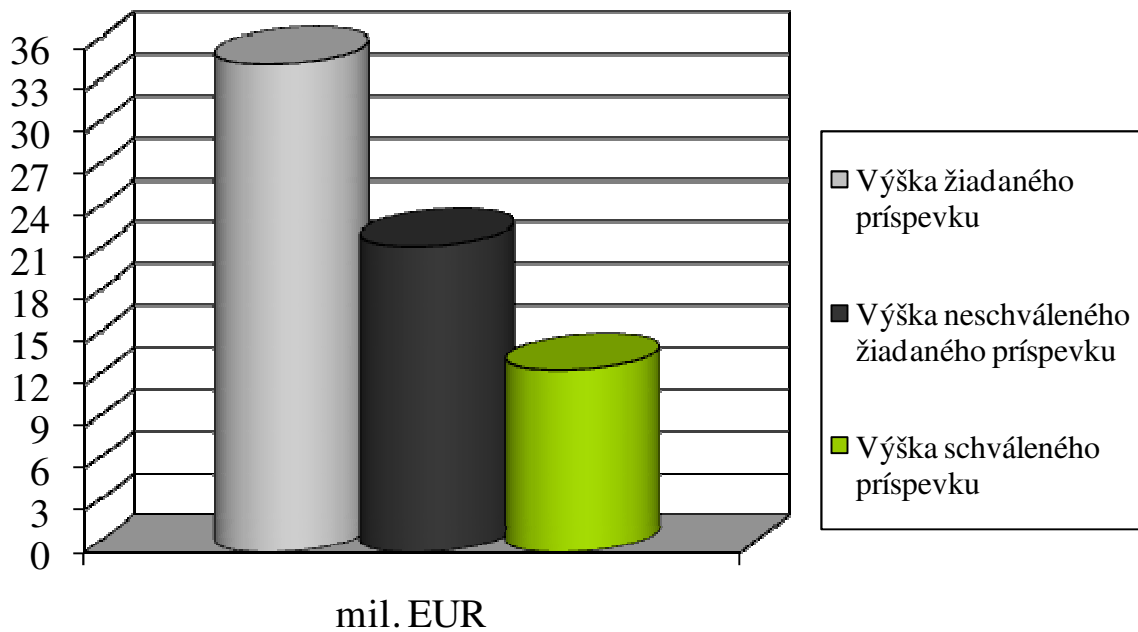
Nasledujúci graf vychádza z analýzy najnaliehavejších investičných stavieb podľa najohrozenejších lokalít podľa jednotlivých povodí. Táto analýza je vypracovaná na základe Programu ochrany pred povodňami na rok 2010, ktorý bol Slovenským vodohospodárskym podnikom, š.p. Banská Štiavnica aktualizovaný a doplnený o investičné akcie až do roku 2015. Graf zobrazuje rozdelenie stavieb podľa jednotlivých krajov a podľa finančných potrieb na ich realizáciu.

Graf 1: Rozdelenie finančnej alokácie v prioritnej osi 2 na regionálnej úrovni

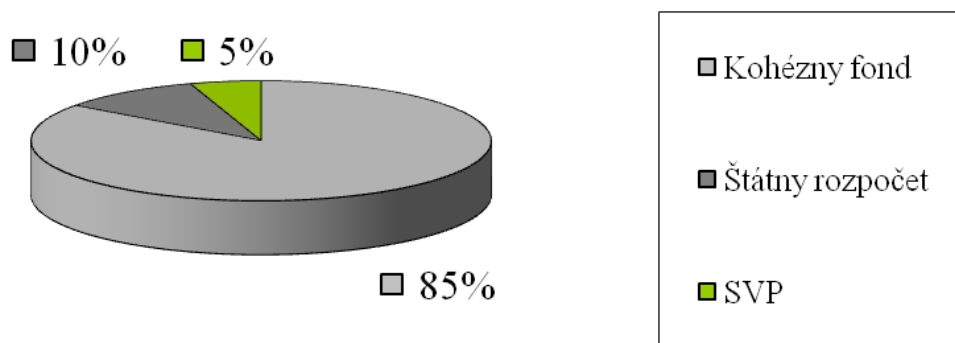

Graf 2: Prehľad čerpania prostriedkov z celkovej alokácie OPŽP v prioritnej osi 2, uvádzané v mil. Eur, stav k 1.12.2009

Graf 3: Finančné vyčíslenie KF v prioritnej osi 2 k 31.12.2008

V rámci protipovodňovej ochrany bol schválený aj projekt Bratislava – protipovodňová ochrana, ktorý rieši najmä nedostatočnú ochranu v niektorých úsekoch Dunajského protipovodňového systému. V projekte sa nachádza renovácia existujúcich konštrukcií, ako aj výstavba úplne nových protipovodňových konštrukcií. Spôsob financovania tohto projektu uvádza nasledujúci graf.

Graf 4: Príklad financovania projektu Bratislava - protipovodňová ochrana

Analýza dôvodov neschválenia a vylúčenia žiadostí o nenávratný finančný príspevok

Jedným z najčastejších dôvodov neschválenia bolo nesplnenie podmienky oprávnenosti žiadateľa. V zmysle podmienok, ktoré sú zadané vo výzve na predkladanie žiadostí o nenávratný finančný príspevok je uvedené presné vymedzenie oprávneného subjektu uvedené v nasledujúcej tabuľke.

Tab. 3: Vymedzenia oprávneného subjektu pre žiadosť o NFP v prioritnej osi 2

Typ prijímateľa:	Presné vymedzenie oprávneného subjektu:
Štátne rozpočtové alebo štátne príspevkové organizácie	Správcovia drobných vodných tokov (zákon č.364/2004, §48 ods.2) - štátne organizácie, ktorým bola prevedená správa podľa § 51 ods.1 toho istého zákona
Iný subjekt verejnej správy	Slovenský vodohospodársky podnik, š.p.-správca vodohospodársky významných vodných tokov a správca drobných vodných tokov (zákon č.364/2004, §48 ods.2)
Subjekty územnej samosprávy	Mestá a obce, ktorým správca vodného toku prenechal jeho ucelený úsek do nájmu alebo výpožičky (zákon č.364/2004, §51 ods.2)

Zdroj: OPŽP, dostupné na internete <<http://www.opzp.sk/na-stiahnutie/new/00vyzva21.doc>>

Z tabuľky vyplýva, že žiadateľom v prípade vodohospodársky významných vodných tokoch môže byť iba Slovenský vodohospodársky podnik, š.p. ako ich správca a obce a mestá môžu byť žiadateľmi len v prípade ak im tento správca prenechá jeho časť na dobu minimálne 5 rokov po ukončení realizácie projektu. Jedným z ďalších dôvodov bolo nedodanie požadovaných dokumentov v stanovenom termíne, nesplnenie kritérií úplnosti a všetkých špecifických podmienok prislúchajúcich k danej prioritnej osi. Najčastejšími dôvodmi vylúčenia žiadostí v rámci odborného hodnotenia bol nesúlad so strategickými dokumentmi a právnymi predpismi, ako aj nedosiahnutie 70% z celkového maximálneho počtu bodov.

V súčasnosti boli podané na Ministerstvo výstavby a regionálneho rozvoja SR na vykonanie expertízy dva veľké projekty v oblasti protipovodňovej ochrany miest Banská

Bystrica a Prešov. Tieto projekty by mali byť financované z prostriedkov Kohézneho fondu, v prípade mesta Prešov sa jedná o náklady vo výške 13,57 mil. Eur.

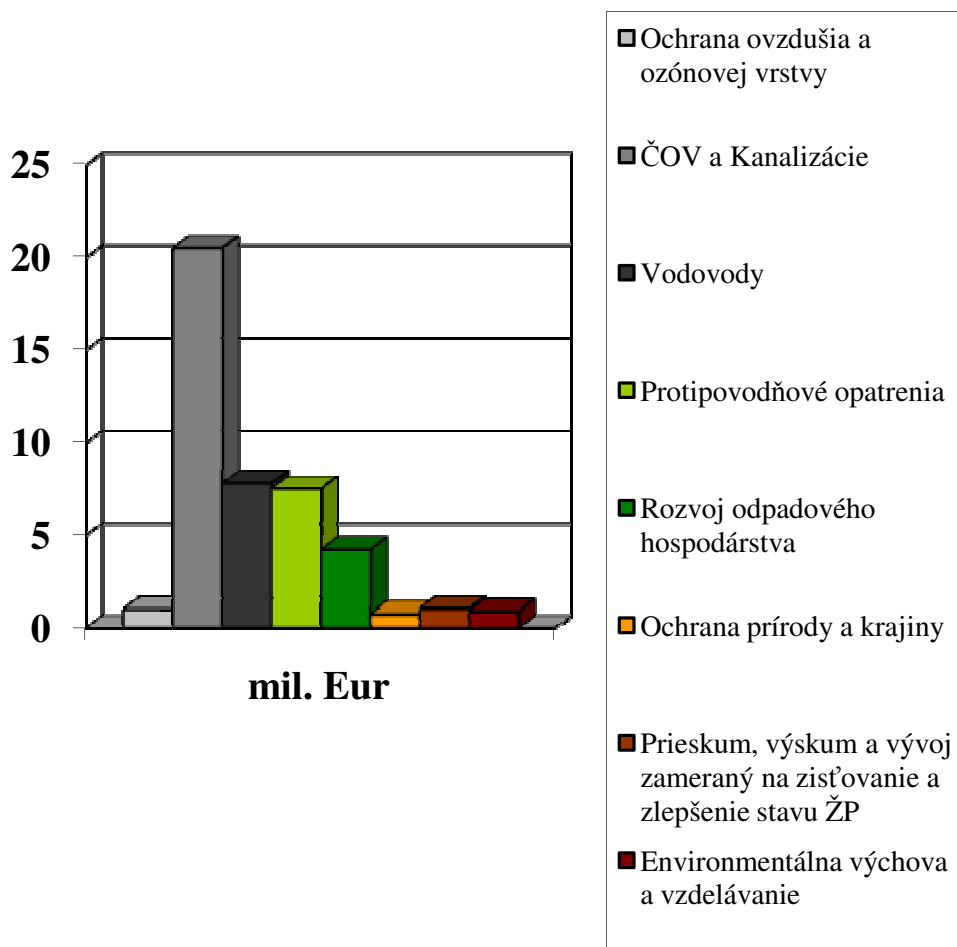
4.2.2 Projekty financované z domácich zdrojov

Na financovanie projektov sa využíva **Environmentálny fond**, ktorý upravuje zákon č. 587/2004 Z. z. o Environmentálnom fonde. Tento fond je štátnym fondom prostredníctvom ktorého sa uskutočňuje podpora starostlivosti o životné prostredie. Zdroje fondu tvoria najmä pokuty uložené orgánmi štátnej správy, odvody a penále za porušenie finančnej disciplíny pri nakladaní s prostriedkami fondu, sankcie za porušenie zmluvných podmienok. Zdrojom príjmov do fondu sú tiež poplatky za znečisťovanie ovzdušia z veľkých zdrojov a stredných zdrojov znečisťovania.

Prostriedky fondu možno poskytnúť a použiť na podporu činností, ktoré sú zamerané na dosiahnutie cieľov štátnej environmentálnej politiky a to na celoštátnej, regionálnej alebo miestnej úrovni, ako aj podporu prieskumu, výskumu a vývoja zameraného na zisťovanie a zlepšenie stavu životného prostredia. Poskytovanie prostriedkov fondu je zamerané tiež na riešenia mimoriadne závažných environmentálnych situácií, na environmentálnu výchovu, vzdelávanie či propagáciu. Žiadateľom o podporu v týchto oblastiach môže byť fyzická osoba, ktorá má trvalý pobyt na území Slovenskej republiky, je jej občanom, dovŕšila 18 rokov a má vlastný pravidelný príjem alebo právnická osoba, fyzická osoba – podnikateľ, ktorá má sídlo na území Slovenskej republiky. Pri splnení podmienok môže žiadateľ podať žiadosť o pridelenie dotácie.

Žiadateľom v prípade žiadosti o poskytnutie prostriedkov na odstraňovanie následkov havárie je orgán štátnej správy odpadového hospodárstva. V prípade odstraňovania následkov mimoriadneho zhoršenia kvality vôd alebo mimoriadneho ohrozenia kvality vôd môže byť žiadateľom Slovenská inšpekcia životného prostredia.

Environmentálny fond poskytuje podporu formou úveru alebo dotácie, pričom v závislosti od typu žiadateľa a účelu žiadosti sa môže jednať aj o kombináciu dotácie a úveru.

Graf 5: Výška dotácia z EF v roku 2009 v jednotlivých oblastiach

Grantová súťaž malých projektov zameraných na realizáciu konkrétnych aktivít ochrany ohrozených oblastí prírody a krajiny vyhlasuje pravidelne MŽP SR pod názvom **Zelený projekt**. Tieto projekty by sa mali orientovať aj na realizáciu opatrení schválených programov záchrany. Projekty by mali byť zamerané najmä na neinvestičné výdavky. O dotáciu môžu žiadať len občianske združenia, nadácie a neziskové organizácie poskytujúce všeobecne prospešné služby. Podmienkou poskytnutia dotácie je minimálna pôsobnosť žiadateľa 2 roky, pričom u žiadateľa nesmelo dôjsť k porušeniu podmienok poskytnutia dotácie v predchádzajúcich ročníkoch. Dotáciou nie je možné uhradiť mzdy a odmeny zamestnancov. Z celkovej dotácie je možné použiť maximálne 10% na režijné náklady, ako je internet, telefón, kancelárske potreby a pošta. Dôležité je, aby žiadateľ zabezpečil aspoň 5% z iných zdrojov. Do súťaže sa nemôžu zapojiť projekty, ktoré sú zamerané na jednorazové letné tábory, víkendové pobyty alebo jednorazové študijné pobyty a projekty s vedeckým

zameraním. Projekty sú posudzované podľa výnosu a kritérií na výber projektov, posudzujú ich odborní hodnotitelia. Základné odborné kritéria sú:

- rešpektovanie prioritných tém,
- dosah na životné prostredie,
- preukázateľné výsledky projektu a súlad so Stratégiou, zásadami a prioritami štátnej environmentálnej politiky a s Národným environmentálnym akčným programom II,
- nápaditosť a efektívnosť,
- využiteľnosť projektu pre iné oblasti a možné pokračovanie projektu v budúcich rokoch,
- spolupráca s deťmi, mládežou, miestnym obyvateľstvom.

Rozhodnutie odborníkov sa predloží Rade environmentálnych projektov MŽP SR a tá vydá odporúčenie. Minister životného prostredia SR potom žiadosť schváli alebo zamietne.

Tab. 4: Výška poskytnutých dotácií v rokoch 2004 - 2007

	2004	2005	2006	2007
Výška dotácie v Sk	979 150	493 050	603000	371500
Výška dotácie v Eur	32 501, 82	14 573,79	20 015,93	12 331,54
1 Eur = 30,126 Sk				

Zdroj: MŽP SR, dostupné na internete
<http://www.enviro.gov.sk/servlets/page/868?c_id=5344>

4.2.3 Projekty so zahraničnou pomocou

Program **LIFE** patrí medzi finančné nástroje EÚ pre životné prostredie. Súčasná fáza funguje pod názvom LIFE + a vychádza z nariadenia Európskeho parlamentu a Rady č. 614/2007. Program je určený na roky 2007 - 2013 a rozpočet na toto obdobie je 2,143 mld. Eur. Hlavným cieľom programu LIFE + je dopomôcť k vykonávaniu, rozvoju a aktualizácii environmentálnej politiky a právnych predpisov Európskej únie v oblasti životného prostredia. Jedná sa tiež o ciele 6. akčného environmentálneho programu a jeho stratégií.

Program sa skladá:

- LIFE Príroda a biodiverzita
- LIFE Environmentálna politika a riadenie v oblasti životného prostredia
- LIFE Informovanie a komunikácia

Žiadateľ o prostriedky je povinný sa zaručiť, že celý projekt alebo jeho jednotlivé aktivity nie je možné financovať aj z iných nástrojov EÚ. Program LIFE + by mal financovať iba také projekty, ktoré nie sú oprávnené na financovanie z iných fondov. Predstavuje teda formu doplnkového fondu. Finančné prostriedky môžu byť poskytnuté verejným alebo súkromným orgánom, subjektom alebo inštitúciám.

Financovanie môže mať podobu dohody o udelení grantu alebo zmluvy uzatvorenej v rámci verejného obstarávania. Najvyšší podiel spolufinancovania je 50% oprávnených nákladov pri grantoch na akcie. V zložke LIFE + príroda a biodiverzita sa vo výnimočných prípadoch môže schváliť spolufinancovanie vo výške 75% oprávnených nákladov. Jedná sa hlavne o projekty zamerané na prioritné biotopy, či v prípade druhov vtákov, ktoré sa považujú za prioritu financovania. Najmenej 78% rozpočtových prostriedkov je určených pre granty na akcie projektu. Z toho najmenej 50% prostriedkov sa pridelí opatreniam na podporu ochrany prírody a zachovania biodiverzity. A ďalších 15% by sa malo prideliť nadnárodným projektom. Poskytnuté prostriedky sa môžu použiť aj na náklady spojené so mzdami zamestnancov verejnej správy, ale len do miery v ktorej súvisia s nákladmi na činnosti vykonávania projektu, ktoré by inak nevykonával. Ak sa jedná o zmluvy o verejnom obstarávaní tu môžu prostriedky pokryť poskytnutie služieb a dodanie tovaru, napríklad výdavky na informovanie o projektoch, programoch a na ich oznamovanie a prípravu.

Tab. 5: Bilancia žiadostí za jednotlivé roky

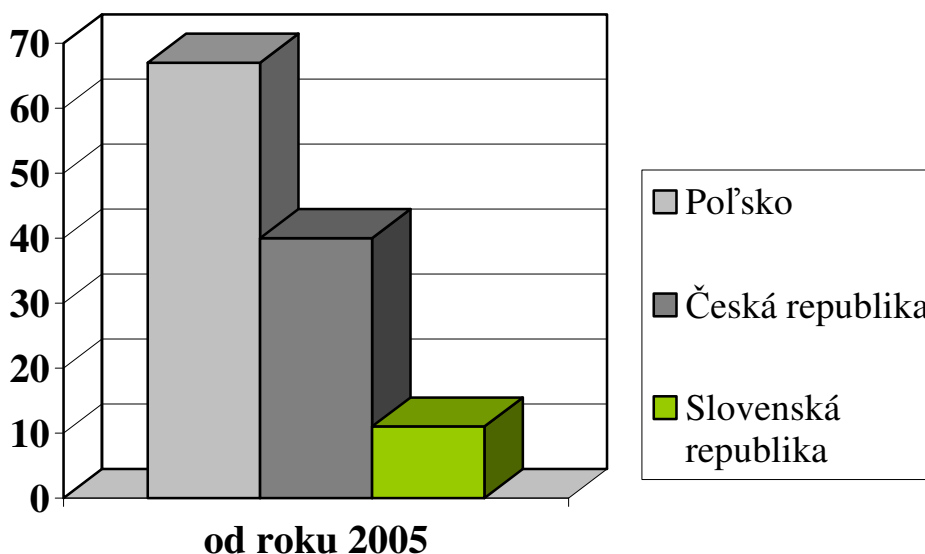
	2007	2008
Podané žiadosti	8	5
Schválené žiadosti	1	3
Percentuálna úspešnosť	12,5	60

Zdroj: MŽP, dostupné na internete <http://www.enviro.gov.sk/servlets/page/868?c_id=5673>

V oblasti bilaterálnej spolupráce sa spolupracuje s **Nemeckou spolkovou nadáciou pre životné prostredie v Osnabrücker (DBU)**. Táto nadácia vznikla v roku 1990 a jej cieľom je podporovať projekty v oblasti ochrany životného prostredia, na podporu malého a stredného

podnikania. Je viac oblastí v ktorých nadácia poskytuje finančnú pomoc. Jedná a hlavne o oblasť ekotechnológií, ekologický výskum a ochrana prírody, ekologická výchova a osвета, ochrana životného prostredia v podnikovej sfére alebo záchrana architektonického dedičstva, ktoré bolo poškodené vplyvom životného prostredia. Schvaľujú sa menšie projekty do výšky podpory približne 125 000 Eur. Takéto projekty schvaľuje generálny sekretár nadácie. Vyššiu sumu dostanú schválením kuratória asi 4 projekty ročne.

Nadácia sa nezameriava iba na Spolkovú republiku Nemecko, ale podporuje aj medzinárodné projekty a to najmä v strednej a východnej Európe. Pre tieto žiadosti platia rovnaké podmienky ako pre nemecké projekty. Financovanie predkladateľa je v podiele 50 % nákladov, nižšie spolufinancovanie je možné len vo výnimočných prípadoch. Predkladateľom projektu môžu byť malé a stredné súkromné podniky, ktorých počet zamestnancov nepresiahne 1000, mimovládne organizácie, poradenské inštitúcie ako aj štátne úrady či iné. Výhodou je, že žiadosti sa predkladajú celoročne, nemajú stanovený pevný termín ukončenia príjmu žiadostí. Projekty môžu trvať maximálne 3 roky a mali by mať inovatívny a modelový charakter.

Graf 6: Počet schválených medzinárodných projektov od roku 2005

Medzi ďalšie možnosti financovania projektov so zahraničnou pomocou je iniciatíva **Global Environment Facility**. Tento pilotný program Medzinárodnej banky pre obnovu

a rozvoj bol založený v roku 1991. Za hlavný cieľ sa považuje pomoc krajinám rozvojovým a krajinám, ktoré majú prechodnú ekonomiku financovať projekty orientujúce sa na globálnu ochranu životného prostredia.

V roku 2009 sa Slovenská republika zapojila do nového programu malých grantov – **GEF SGP**, ktorý je financovaný práve cez Global Environment Facility. Tento projekt sa zameriava na podporu udržateľného rozvoja, súčasne aj na aktivity miestneho charakteru s potenciálom prispievať k riešeniu globálnych environmentálnych problémov v nasledujúcich oblastiach:

- Ochrana biodiverzity
- Zmierňovanie dopadov klimatických zmien na životné prostredie
- Ochrana medzinárodných vôd
- Prevencia pred odlesňovaním a celkovou degradáciou krajiny
- Eliminácia perzistentných organických znečisťujúcich látok

Slovenská republika bude financovať oblasť Zmierňovanie klimatických zmien na ktorú je vyčlenených 1 080 000 USD. Implementácia projektov bude prebiehať od apríla 2010 do júna 2013.

O grant sa môžu uchádzať združenia občanov, neziskové organizácie poskytujúce verejné služby, iné miestne zoskupenia fyzických osôb ako sú napríklad Spoločenstvá bytov a nebytových priestorov, či neformálne združenia fyzických osôb. Všetci uchádzači si musia plniť všetky zákonné povinnosti, čo sa týka daní a odvodov do sociálnej a zdravotnej poisťovne. Ďalšou podmienkou je, že sa proti nim nesmie viesť trestné konanie a nemôžu byť v úpadku či v likvidácii. Samozrejmosťou tiež musí byť plnenie si záväzkov voči partnerom.

Výška grantu na jeden projekt nesmie prekročiť 50 000 USD a to maximálne do 50% oprávnených projektových nákladov. Z grantu sa hradia náklady na projektovú dokumentáciu, na technológie využívajúce obnoviteľné zdroje energií a všetky ostatné aktivity, ktoré napomáhajú k znižovaniu energetickej náročnosti a k znižovaniu emisií. Najviac 30% možno použiť na mzdové náklady celého personálu a na prevádzku kancelárie. Zámerom je teda minimálne 50% spolufinancovania oprávnených projektových nákladov získať z iných zdrojov. Horná hranica spolufinancovania nákladov bezhotovostným vkladom je 25%.

ZÁVER

Starostlivosť o životné prostredie môžeme považovať za dlhodobý a strategický záujem, ale aj záujem, ktorý sa spája s každodennou potrebou človeka. Je v záujme každého človeka žiť v zdravom a neškodnom prostredí. Tento záujem by sa mal premietat' aj do záujmov podnikateľských subjektov a spoločnosti ako celku. Za dôležitý prostriedok by sme mali považovať environmentálnu výchovu a vzdelávanie.

Ekonomické nástroje nám umožňujú zmeniť životný štýl a zmeniť výrobné metódy, pričom ostávajú v súlade s trhovou ekonomikou. Ekonomické nástroje nám však nezaručia dostatočné uvedomovanie si dôsledkov znečisťovania životného prostredia najmä pre firmy a organizácie. Hlavným problémom ostáva uprednostňovanie ekonomického rastu a rozvoja firmy pred environmentálnym prístupom. Práve toto spôsobuje, že v prípade slovenskej praxi nemajú ekonomické nástroje správny efekt. Riešením by mohlo byť taký systém, ktorý zabezpečí, že náklady na zamedzenie znečisťovania budú nižšie ako poplatky a prirážky za znečistenie životného prostredia.

Bakalárska práca sa zamerala na zhodnotenie podmienok finančnej pomoci v oblasti životného prostredia. V rámci operačného programu Životné prostredie, vzhľadom na rozsah tohto programu, sme sa konkrétnejšie zamerali na ochranu pred povodňami. Vo všeobecnosti sa dá skonštatovať, že podmienky financovania projektov zameraných na ochranu a tvorbu životného prostredia sú rôznorodé a aplikovateľné ako z domácich tak aj z medzinárodných zdrojov.

Je potrebné si uvedomiť, že životné prostredie je vecou celospoločenskou a všetci ovplyvňujeme to aké je dnes a aké bude zajtra.

Zoznam použitej literatúry

DITTELOVA-SABELOVÁ, Gabriela. 2003. *Životné prostredie*. Dunajská Streda: Grafis. 2003. ISBN 80-969025-5-5

HEY, Christian. 1995. *Environmentálna legislatíva Európskej únie*. Spišská Nová Ves: ÚV SZOPK, 1995.

KLINDA, Jozef. 1997. *Koncepcia environmentálnej výchovy a vzdelávania. Koncepcia Uplatňovania Agendy 21 a vyhodnocovanie ukazovateľov trvalo udržateľného rozvoja v Slovenskej republike*. Bratislava: Ministerstvo životného prostredia SR, 1997.

KLINDA, Jozef. 2000. *Životné prostredie Slovenskej republiky*. Bratislava: MŽP SR, 2000. ISBN 80-88833-08-6

KLINDA A KOL. 2007. *Životné prostredie Slovenskej republiky 2002-2006*. Bratislava: MŽP SR, 2007. ISBN 80-88850-72-X

KOZOVÁ, Mária. 1995. *Posudzovanie vplyvov na životné prostredie 2*. Bratislava: Ševt SR, 1995. ISBN 80-88707-32-3

MEZŘICKÝ, Václav. 2005. *Environmentální politika a udržitelný rozvoj*. Praha: Portál, 2005, ISBN 80-7367-003-8.

MEZŘICKÝ A KOL. 1986. *Životní prostředí věc veřejná i soukromá*. Praha: Mír, 1986.

MIŠUNOVÁ, Ema a kol., 1995. *Vybrané kapitoly ekonomiky životného prostredia*. Bratislava: Ekonóm, 1995. ISBN 80-225-0668-0

ROMANČÍKOVÁ, Eva. 1997. *Životné prostredie, ekonómia a financie*. Bratislava: Eco Instrument, 1997. ISBN 80-967771-0-6.

ZAPLETAL, Vladimír. 2005. *Environmentálna ekonómia*. Bratislava: Merkury, 2005. ISBN 80-89143-22-9.

Stratégia, zásady a priority štátnej environmentálnej politiky. Vydavateľ: Ministerstvo životného prostredia SR, 1993

Environmentálny fond, 2009, dostupné na internete

<<http://www.envirofond.sk/sk/archiv.html>>

Nariadenie (ES) č. 614/2007, 2009, dostupné na internete

<http://www.enviro.gov.sk/servlets/page/868?c_id=5698>

Národný strategický referenčný rámec, 2010, dostupné na internete <<http://www.opzp.sk/na-stiahnutie/003104.doc>>

Operačný program Životné prostredie, Dostupné na internete

<<http://www.opzp.sk/11/programove-materialy/opzp>>

Program LIFE, 2010, dostupné na internete

< <http://ec.europa.eu/environment/life/funding/lifeplus.htm>>

Správa o stave životného prostredia Slovenskej republiky v roku 2008, dostupné na internete

< http://enviroportal.sk/pdf/spravy_zp/2008-sk/9_Medzinarodna.pdf>

Výročná správa OPŽP 2008, dostupné na internete

<<http://www.opzp.sk/na-stiahnutie/vyrocne-spravy/2008/vyrocna-sprava-op-zivotne-prostredie-2008-v4.doc>>

Zelený projekt, 2007, dostupné na internete

<http://www.enviro.gov.sk/servlets/page/868?c_id=5344>

Zoznam schválených projektov LIFE, 2009, dostupné na internete

<http://www.enviro.gov.sk/servlets/page/868?c_id=5673> - k tabuľke 5

Zákony:

Zákon č. 138/1973 Z. z. z 31. októbra 1973 o vodách

Zákon č. 17/1992 Z. z. z 5. decembra 1991 o životnom prostredí

Zákon č. 401/1998 Z. z. zo 16. decembra 1998 o poplatkoch za znečisťovanie ovzdušia

Zákon č. 587/2004 Z. z. z 21. októbra 2004 o Environmentálnom fonde

Zákon č. 666/2004 Z. z. z 27. októbra 2004 o ochrane pred povodňami

Zákon č. 17/2004 Z. z. zo 4. decembra 2003 o poplatkoch za uloženie odpadov

Nariadenia:

Nariadenie vlády č. 1/1994 Z. z. zo 7. decembra 1993 o sadzbách odvodov za vyňatie lesných pozemkov z lesného pôdneho fondu

Nariadenie vlády č. 152/1996 Z. z. zo 7. mája 1996 o základných sadzbách odvodov za odňatie poľnohospodárskej pôdy z poľnohospodárskeho pôdneho fondu

Nariadenie vlády č. 23/2002 Z. z. z 23. januára 2002 o úhrade za dobývací priestor, úhrade za vydobyté nerasty a o úhrade za uskladňovanie plynov alebo kvapalín